

УДК 347.9:340.12(477)

DOI 10.36919/3041-1149(Print).9.2025.110-117

Р. А. Гончарук,

аспірант кафедри права,

ПВНЗ «Європейський університет»

email: r.honcharuk@e-u.edu.ua

ORCID 0009-0006-3619-2544

РОЛЬ ІНСТИТУТУ ПРИМИРЕННЯ СТОРІН У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ДОСТУПУ ДО ПРАВОСУДДЯ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена дослідженню ролі інституту примирення сторін у забезпеченні доступу до правосуддя в Україні. Проаналізовано сучасний стан розвитку альтернативних засобів вирішення спорів, зокрема медіації та примирення сторін, як важливих елементів системи забезпечення права на справедливий суд. Досліджено теоретичні та практичні аспекти функціонування інституту примирення в різних видах судочинства України. Особливу увагу приділено застосуванню процедур примирення в цивільному процесі, охоплюючи аналіз норм Цивільного процесуального кодексу України щодо врегулювання спору за участю судді та укладення мирової угоди. Розглянуто роль суду як медіатора в процесі досягнення компромісу між сторонами цивільної справи, а також процедурні особливості затвердження мирових угод. Обґрунтовано потребу в подальшому розвитку та вдосконаленні механізмів альтернативного вирішення спорів для підвищення ефективності судової системи й забезпечення реального доступу громадян до правосуддя.

Ключові слова: інститут примирення, доступ до правосуддя, альтернативні засоби вирішення спорів, медіація, судочинство, правова система України, правове регулювання, законодавство, сталий розвиток.

Постановка проблеми та її актуальність. Забезпечення доступу до правосуддя є одним із фундаментальних принципів правової держави та важливою складовою реалізації конституційного права особи на судовий захист. В умовах сучасних трансформаційних процесів в Україні, пов'язаних із судовою реформою, євроінтеграційними прагненнями та потребою в підвищенні ефективності правосуддя, особливої актуальності набуває питання розвитку альтернативних засобів вирішення правових спорів.

Традиційна модель правосуддя, яка базується виключно на судовому розгляді спорів, сьогодні демонструє свої обмеження через перевантаженість судів, тривалість процедур, високу вартість судових процесів та інші чинників, що створюють бар'єри для доступу громадян до справедливого судочинства. У цьому контексті інститут примирення сторін та інші альтернативні засоби вирішення спорів набувають особливого значення як механізми, здатні не лише розвантажити судову систему, але й забезпечити більш ефективне, швидке та менш витратне вирішення правових конфліктів.

Актуальність дослідження також зумовлена потребою в приведенні національного законодавства у відповідність із європейськими стандартами правосуддя, що передбачають активне використання медіації та інших альтернативних процедур. Директива Європейського Парламенту та Ради 2008/52/ЄС щодо певних аспектів медіації в цивільних і комерційних справах встановлює обов'язки держав-членів ЄС щодо сприяння використанню медіації та забезпечення її якості. Статистичні дані свідчать про надмірне навантаження на суддів в Україні: станом на 2023 рік у різних судах на одного суддю припадало від 500 до 900 справ на рік, а в деяких судів навіть більше, що істотно перевищує рекомендоване навантаження (до 1 000 справ на рік) і значно більше, ніж у європейських країнах, де середній показник становить приблизно 300–500 справ. За даними Державної судової адміністрації України, лише 2–3 % цивільних справ завершуються укладенням мирової угоди, тоді як у країнах ЄС цей показник сягає 15–25 %. Тривалість розгляду цивільних справ в українських судах становить у середньому 8–12 місяців, що значно

перевищує рекомендовані Європейським судом з прав людини терміни в 6 місяців. Сучасні виклики, пов'язані з пандемією COVID-19, воєнним станом та потребою в адаптації судової системи до нових умов функціонування, додатково підкреслюють важливість розвитку гнучких та адаптивних механізмів вирішення спорів, якими є альтернативні засоби, включно із примиренням сторін. Воєнний стан призвів до закриття або обмеженого функціонування понад 40 % судів у прифронтових регіонах, що створює додаткове навантаження на судову систему й актуалізує потребу в альтернативних способах вирішення спорів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика альтернативних засобів вирішення спорів та інституту примирення сторін в Україні привертає значну увагу науковців, практиків і законодавців. Серед українських дослідників, які зробили вагомий внесок у розробку цієї проблематики, варто зазначити праці В. В. Заборовського [8], Є. В. Куницького [9], А. Г. Гулика [10], які досліджували судові й альтернативні способи вирішення приватних юридичних конфліктів, аналізуючи міжнародний досвід і українські перспективи. Перспективи впровадження інституту примирення в цивільному судочинстві України були предметом дослідження А. Цибуляк-Кустевич [11], Я. Головачова [12], О. Придачука [13], які проаналізували теоретичні та практичні аспекти імплементації цього інституту в національну правову систему. Питання забезпечення доступу до правосуддя в транзитивних умовах розглядалися в дослідженнях, які обґрунтовували, що популяризація ідей, правове регулювання та впровадження в національну правову систему інституту альтернативних засобів вирішення спорів сприяє покращенню доступу громадян до правосуддя, підвищенню рівня правової культури українського суспільства, скороченню навантаження на суди та ефективному вирішенню правових спорів. Дослідники також звертають увагу на європейський досвід застосування медіації, зазначаючи, що в країнах Європи 80 % спорів, які перебувають у провадженні суду й передаються на медіацію, вирішуються без судового розгляду: К. Płowik [14], І. Смачило [15], М. Pel [16]. Це свідчить про високу ефективність альтернативних засобів вирішення спорів у забезпеченні доступу до правосуддя.

Проте, попри значну кількість досліджень, залишаються невирішеними питання щодо оптимальної моделі інтеграції інституту примирення в національну судову систему, механізмів забезпечення якості процедур примирення, підготовки кваліфікованих медіаторів і створення ефективної системи контролю за дотриманням угод про примирення. Також потребують подальшого дослідження питання взаємодії традиційного судочинства з альтернативними засобами вирішення спорів і визначення оптимального співвідношення між різними формами правосуддя.

Метою статті є комплексне дослідження ролі інституту примирення сторін у забезпеченні доступу до правосуддя в Україні, аналіз сучасного стану його функціонування, виявлення проблем і перешкод у його розвитку, а також формулювання пропозицій щодо вдосконалення механізмів альтернативного вирішення спорів для підвищення ефективності системи правосуддя в Україні.

У процесі виконання дослідження з метою вироблення пропозицій використано такі наукові методи: аналізу; абстрагування; індукції; дедукції; аналогії; діалектичний; системний; структурно-функціональний; формально-юридичний.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інститут примирення сторін є важливою складовою системи альтернативного вирішення спорів (АВС), що охоплює різноманітні процедури й механізми, альтернативні традиційному судовому розгляду. Концептуально примирення базується на принципах добровільності, конфіденційності, нейтральності та самовизначення сторін, що відрізняє його від традиційних судових процедур.

Доступ до правосуддя як фундаментальне право людини не обмежується лише можливістю звернення до суду. Сучасне розуміння цього права охоплює забезпечення ефективних, доступних і справедливих механізмів вирішення правових спорів, що можуть реалізовуватися як через традиційне судочинство, так і через альтернативні засоби. Примирення сторін виконує кілька важливих функцій у системі правосуддя [5]:

– розвантажувальна функція, яка полягає в зменшенні навантаження на суди через вирішення частини спорів поза судовими процедурами. Це дає змогу судам зосередитися на найбільш складних і принципових справах, що потребують судового розгляду;

– економічна функція, що виявляється в значному скороченні витрат для сторін конфлікту, оскільки процедури примирення зазвичай є менш витратними порівняно із судовим розглядом. Це особливо важливо для забезпечення доступу до правосуддя для соціально вразливих категорій населення;

– часова функція полягає в значному скороченні строків вирішення спорів, що є критично важливим у сучасних умовах, коли швидкість вирішення правових конфліктів безпосередньо впливає на ефективність захисту прав та інтересів особи;

– відновлювальна функція, спрямована на поновлення порушених відносин між сторонами конфлікту, що особливо важливо в спорах, де сторони мають продовжувати взаємодію після вирішення конфлікту (сімейні, трудові, корпоративні спори).

Розвиток інституту примирення сторін в Україні відбувається поетапно через внесення відповідних змін до процесуального законодавства. Значним кроком у цьому напрямі стало ухвалення нової редакції процесуальних кодексів 2017 року, якими було суттєво розширено можливості для примирення сторін у різних видах судочинства. Серед дослідників, які внесли значний вклад у розвиток теорії інституту примирення в цивільному судочинстві України, потрібно виділити Є. В. Куницького [17], О. Б. Тиханського [18], О. В. Горєцького [19] та інших.

У цивільному судочинстві інститут примирення регулюється главами 3, 4, 5 розділу III ЦПК України, встановлено загальні засади примирення, порядок укладення мирової угоди та її затвердження судом. Законодавець визначає примирення як добровільне врегулювання конфлікту (спору) через переговори із залученням нейтральної третьої особи – медіатора [1].

В адміністративному судочинстві примирення регулюється главами 3, 4, 5 розділу II КАС України, де закріплені особливості примирення в публічно-правових спорах. Важливо зазначити, що не всі категорії адміністративних справ можуть бути предметом примирення, що зумовлено специфікою публічно-правових відносин та потребою в захисті публічного інтересу [3].

У господарському судочинстві інститут примирення врегульований главою 6 розділу III ГПК України, яка передбачає можливість примирення сторін на будь-якій стадії судового процесу до ухвалення судом рішення у справі [4].

Крім процесуального законодавства, важливим кроком у розвитку альтернативних засобів вирішення спорів стало ухвалення Закону України від 16 листопада 2021 року № 1875-IX «Про медіацію», який набрав чинності 16 серпня 2022 року. Цей Закон встановлює правові засади проведення медіації в Україні, основні принципи медіації, вимоги до медіаторів і порядок їхньої діяльності [1].

Аналіз судової практики свідчить про поступове зростання популярності примирення сторін як способу вирішення спорів, проте цей процес характеризується нерівномірністю в різних видах судочинства та регіонах України.

У цивільному судочинстві найбільш активно примирення застосовується у справах про стягнення заборгованості, відшкодування шкоди, захист прав споживачів. Статистичні дані свідчать про зростання кількості мирових угод, укладених за участю суду, проте частка справ, які завершуються примиренням, залишається порівняно невисокою – приблизно 3–5 % від загальної кількості розглянутих справ [8].

В адміністративному судочинстві примирення застосовується значно рідше через специфіку публічно-правових спорів. Найчастіше примирення має місце у справах щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень у сфері надання адміністративних послуг, земельних відносин, соціального забезпечення.

У господарському судочинстві інститут примирення демонструє найвищу ефективність, що зумовлено комерційним характером спорів і зацікавленістю сторін у швидкому вирішенні конфліктів. Особливо поширеним є примирення у справах про стягнення заборгованості, порушення договірних зобов'язань, корпоративні спори.

Попри позитивні тенденції в розвитку інституту примирення, існує ряд системних проблем, що перешкоджають його ефективному функціонуванню:

1. Недостатня правова культура й обізнаність громадян щодо можливостей альтернативного вирішення спорів. Багато учасників правових відносин не знають про можливості примирення або мають упереджене ставлення до таких процедур.

2. Недостатнє фінансування програм розвитку медіації з боку держави. Популяризація альтернативних засобів вирішення спорів потребує значних інвестицій в освітні програми, підготовку кадрів, створення інфраструктури.

3. Скептичне ставлення частини суддів до альтернативних засобів вирішення спорів. Не всі судді активно сприяють примиренню сторін, що може бути пов'язано з недостатньою обізнаністю про переваги таких процедур або консервативним підходом до здійснення правосуддя.

4. Відсутність єдиних стандартів проведення процедур примирення та контролю за їхньою якістю. Це створює ризики для учасників процедур і може підривати довіру до альтернативних засобів вирішення спорів.

В Україні ключовим чинником ефективного впровадження інституту примирення залишається рівень правової культури та готовності до сприйняття альтернативних способів вирішення спорів як учасниками судового процесу, так і представниками судової влади. Формування довіри до медіаційних процедур і примирення потребує комплексного підходу, що охоплює освітні програми для юристів, підвищення кваліфікації суддів та інформування громадськості про переваги альтернативного врегулювання конфліктів.

Аналіз міжнародної практики засвідчує значний потенціал альтернативних засобів вирішення спорів у забезпеченні ефективного доступу до правосуддя. У державах-членах Європейського Союзу медіація та супутні альтернативні процедури органічно інкорпоровані в архітектуру національних судових систем, демонструючи стабільно високі результати щодо зменшення судового навантаження, скорочення строків розгляду справ і підвищення рівня задоволеності сторін процесом і результатами врегулювання спорів. Такий досвід підтверджує доцільність активізації зусиль щодо розбудови інституційної інфраструктури примирення в українській правовій системі. Німецький досвід характеризується створенням комплексної системи альтернативного вирішення спорів, що містить обов'язкові процедури примирення в певних категоріях справ, розвинену систему підготовки медіаторів і державну підтримку розвитку медіації.

Французька модель передбачає активну участь судів у сприянні примиренню сторін, включно із можливістю направлення справ на медіацію з ініціативи суду та фінансування процедур медіації за рахунок держави в окремих випадках.

Італійський досвід демонструє ефективність запровадження обов'язкової медіації в певних категоріях цивільних справ, що значно зменшило навантаження на суди та прискорило вирішення спорів.

Адаптація міжнародного досвіду в українських умовах потребує врахування специфіки національної правової системи, рівня правової культури населення та наявних ресурсів для розвитку альтернативних засобів вирішення спорів. В Україні судова медіація має добровільний характер, і водночас закріплена в процесуальному законодавстві як обов'язковий етап судового розгляду через інститут врегулювання спору за участю судді для деяких категорій спорів, передбачена статтями 201–203 Цивільного процесуального кодексу України.

Згідно із чинним законодавством суд зобов'язаний з'ясувати у учасників справи їхнє ставлення до врегулювання спору в порядку медіації або за участю судді, що фактично робить інформування про можливості примирення обов'язковим процесуальним елементом. Водночас сама участь у процедурах залишається виключно добровільною – сторони мають право відмовитися від медіації чи врегулювання спору за участю судді без будь-яких негативних наслідків для подальшого розгляду справи за сутністю. Така модель поєднує переваги обов'язкового інформування про альтернативні способи вирішення спорів із збереженням принципу добровільності участі в них, що відповідає європейським стандартам і сприяє поступовому формуванню культури мирного врегулювання конфліктів.

Розвиток інформаційних технологій відкриває нові можливості для підвищення доступності й ефективності процедур примирення. Онлайн-медіація (ODR – Online Dispute Resolution) набуває особливої актуальності в умовах пандемії COVID-19 та воєнного стану в Україні.

Платформи онлайн-медіації дають змогу проводити процедури примирення дистанційно, що суттєво розширює доступ до таких послуг для громадян, які перебувають у різних регіонах країни або не можуть фізично прибути до місця проведення процедури.

Штучний інтелект та автоматизовані системи можуть використовуватися для первинного оцінювання спорів, підбору відповідних медіаторів і надання базової інформації про процедури примирення.

Електронні системи управління справами дають змогу ефективно координувати процедури примирення, відслідковувати їхній хід і забезпечувати документообіг.

Проте впровадження цифрових технологій у сферу примирення потребує вирішення питань кібербезпеки, захисту персональних даних і гарантування рівного доступу до технологій для всіх категорій населення.

Дослідження економічної ефективності альтернативних засобів вирішення спорів свідчить про їх значний потенціал для зниження витрат як для учасників спорів, так і для державного бюджету.

Прямі економії для сторін охоплюють скорочення судових зборів, витрат на представників, експертизи та інші процесуальні витрати. За різними оцінюванням, вартість процедури медіації може бути в 5–10 разів нижчою за вартість судового розгляду [12].

Непрямі економії пов'язані зі скороченням часу, витраченого на вирішення спору, що дає змогу сторонам швидше повернутися до продуктивної діяльності. Це особливо важливо для бізнесу, де тривалі судові процеси можуть негативно впливати на операційну діяльність.

Економія бюджетних коштів досягається через розвантаження судової системи, що дає нагоду більш ефективно використовувати бюджетні ресурси, виділені на утримання судів. Кожна справа, вирішена через примирення, економить державні кошти на судовий розгляд.

Довгострокові економічні ефекти охоплюють покращення ділового клімату, зростання довіри до правової системи та стимулювання економічного розвитку через більш ефективне вирішення комерційних спорів.

Розвиток альтернативних засобів вирішення спорів має значний соціальний вплив, що виходить за межі суто правових аспектів: а) підвищення правової культури населення за допомогою ознайомлення з альтернативними способами вирішення конфліктів і розвиток навичок конструктивного діалогу; б) зміцнення соціальної згуртованості через сприяння мирному вирішенню конфліктів і відновленню порушених відносин між членами спільноти; в) розвиток громадянського суспільства за допомогою створення нових професійних спільнот медіаторів і волонтерських організацій, що працюють у сфері альтернативного вирішення спорів; г) гендерна рівність може бути краще забезпечена через альтернативні засоби вирішення спорів, оскільки такі процедури часто є більш гнучкими та враховують специфічні потреби різних груп населення [7].

Висновки. Проведене дослідження дає змогу зробити висновок про важливу роль інституту примирення сторін у забезпеченні доступу до правосуддя в Україні. Альтернативні засоби вирішення спорів демонструють значний потенціал для підвищення ефективності правової системи, зменшення навантаження на суди та забезпечення більш доступного, швидкого й економічного вирішення правових конфліктів. Інститут примирення є вагомим складовим елементом сучасної системи правосуддя, що дає змогу забезпечити комплексний підхід до вирішення правових спорів і розширити можливості доступу громадян до справедливого правосуддя.

Правове регулювання альтернативних засобів вирішення спорів в Україні перебуває на стадії активного розвитку, проте потребує подальшого вдосконалення для забезпечення ефективного функціонування інституту примирення.

Практика застосування примирення демонструє позитивну динаміку, але залишається недостатньо розвинутою через існування системних перешкод і викликів. Економічна та соціальна ефективність альтернативних засобів вирішення спорів є значною, що обґрунтовує потребу в інвестиціях у розвиток цієї сфери.

На основі проведеного аналізу можна сформулювати такі рекомендації для вдосконалення функціонування інституту примирення в Україні: удосконалення процесуального законодавства в частині регулювання процедур примирення; розробка спеціального законодавства про альтернативні засоби вирішення спорів; створення правових механізмів заохочення сторін до використання примирення; запровадження системи моніторингу й оцінювання ефективності альтернативних засобів вирішення спорів; проведення широкої інформаційної кампанії щодо переваг альтернативного

вирішення спорів; внесення курсів з медіації та альтернативного вирішення спорів у програми юридичної освіти; підготовка суддів і працівників апарату судів з питань сприяння примиренню сторін; розвиток платформ онлайн-медіації для розширення доступності послуг; впровадження сучасних інформаційних технологій для підвищення ефективності процедур примирення.

Розвиток інституту примирення сторін є важливим напрямом модернізації судової системи України та забезпечення ефективного доступу громадян до правосуддя. Успішна реалізація цього потенціалу потребує координованих зусиль з боку держави, професійної спільноти та громадянського суспільства для створення сприятливого середовища розвитку альтернативних засобів вирішення спорів. Перспективи подальших досліджень охоплюють поглиблений аналіз ефективності окремих моделей альтернативного вирішення спорів, вивчення специфіки застосування примирення в різних галузях права, дослідження впливу цифровізації на розвиток медіації та інших альтернативних засобів вирішення правових конфліктів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про медіацію : Закон України від 16 листопада 2021 року № 1875-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20>
2. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 року № 1618-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>
3. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року № 2747-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>
4. Господарський процесуальний кодекс України від 6 листопада 1991 року № 1798-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>
5. Альтернативні способи вирішення цивільних спорів за законодавством України : навч. посіб. / Верба-Сидор О. Б., Воробель У. Б., Грабар Н. М., Дутко А. О., Юркевич Ю. М. Львів : Львів. держ. у-т внутрішніх справ, 2021. 416 с.
6. Ізарова І. О. Альтернативні та інтерактивні способи вирішення транскордонних спорів: досвід ЄС та перспективи України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2015. № 32 (2). С. 36–40.
7. Вільгуцький В., Нагорна О. Ефективність альтернативних способів вирішення спорів у цивільному процесі. *Пріоритетні шляхи розвитку науки і освіти* : матеріали XII Міжнародної науково-практичної конференції м. Львів, 19–20 червня 2024 року. Львів : Львівський науковий форум, 2024. 163 с.
8. Заборовський В. В., Лазур Я. В., Черевко П. П. Мирова угода в цивільному та господарському процесі: порівняльний аспект дослідження. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2023. № 6. С. 206–210. URL : <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/294415/287200>
9. Куницький Є. В. Еволюція правового регулювання інституту примирення сторін у цивільному процесі України. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. 2020. № 2. С. 54–59. DOI : <https://doi.org/10.26661/2616-9444-2020-2-07>
10. Гулик А. Г. Примирні процедури як одна з можливих форм оптимізації цивільного судочинства. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 4. С. 184–188.
11. Цибуляк-Кустевич А. Роль судді в процедурах примирення та медіації (порівняльно-правове дослідження). *Evropský politický a právní diskurz*. 2015. № 22. С. 282–288.
12. Головачов Я. Врегулювання спорів за участю судді: «Що?» і «Як?». *Юридична газета. Online*. № 9 (715). URL : <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/vregulyuvannya-sporivza-uchastyu-suddi-shcho-i-yak.html>
13. Придачук О. А., Белов Д. М. Місце та роль судової влади в системі органів державної влади: реалізація принципу народовладдя. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 1. С. 535–541.
14. Płowik K. Zawarcie ugody w toku postępowania egzekucyjnego. Польське інтернет-видання: pb.pl, 16 вересня 2022 р. URL : <https://www.pb.pl/konferencje/zarzadzanie-naleznosciami/zawarcie-ugody-w-toku-postepowania-egzekucyjnego-11311611>

15. Смачило І. Досудове врегулювання конфлікту: чому світ зміг, а ми все ще ні. Інтернет-видання: Nv.ua, 31 травня 2019 р. URL : <https://nv.ua/ukr/biz/experts/dosudove-vregulyuvannya-konfliktu-yak-virishiti-spir-civilizovano-50024608.html>
16. Pel M. An invitation to mediation: A practical guide on how to effectively offer conflict resolution through mediation / Interregional Center for Administrative and Political Consulting. 2009. 400 p.
17. Куницький Є. В. Інститут примирення сторін у цивільному процесі України : дис. ... д-ра філософії : 081 – Право. Київ, 2021. 177 с.
18. Тиханський О. Б. Врегулювання цивільного спору за участю судді в цивільному судочинстві України : дис. ... д-ра філософії : 081 – Право. Київ, 2020. 252 с.
19. Горецький О. В. Процедури примирення в цивільному судочинстві : дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2019. 212 с.

REFERENCES

1. Law of Ukraine on Mediation dated 16.11.2021 No. 1875-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20> [in Ukrainian].
2. Civil Procedural Code of Ukraine dated 18.03.2004 No. 1618-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15> [in Ukrainian].
3. Code of Administrative Procedure of Ukraine dated 06.07.2005 No. 2747-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15> [in Ukrainian].
4. Commercial Procedural Code of Ukraine dated 06.11.1991 No. 1798-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12> [in Ukrainian].
5. Verba-Sydor, O. B., Vorobel, U. B., Hrabar, N. M., Dutko, A. O., & Yurkevych, Yu. M. (2021). *Alternatyvni sposoby vyrishennia tsyvil'nykh sporiv za zakonodavstvom Ukrainy : navchal'nyi posibnyk* [Alternative ways of resolving civil disputes under the legislation of Ukraine]. Lviv : Lviv State University of Internal Affairs. 416 p. [in Ukrainian].
6. Izarova, I. O. (2015). *Alternatyvni ta interaktyvni sposoby vyrishennia transkordonnykh sporiv: dosvid YeS ta perspektyvy Ukrainy* [Alternative and interactive ways of resolving cross-border disputes: EU experience and Ukraine's prospects]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Pravo*. No. 32 (2). 36–40 [in Ukrainian].
7. Vilhuts'kyi, V., & Nahorna, O. (2024). *Efektivnist' alternatyvnykh sposobiv vyrishennia sporiv u tsyvil'nomu protsesi* [Effectiveness of alternative dispute resolution in civil procedure]. In *Priorytetni shliakhy rozvytku nauky i osvity* : Proceedings of the XII International Scientific and Practical Conference, Lviv, June 19–20. Lviv : Lvivskyi naukovyi forum. 163 [in Ukrainian].
8. Zaborovskiy, V. V., Lazur, Ya. V., & Cherevko, P. P. (2023). *Myrova uhoda v tsyvilnomu ta hospodarskomu protsesi: porivnialnyi aspekt doslidzhennia* [Settlement agreement in civil and commercial proceedings: a comparative aspect of research]. *Elektronnenarykove vydannia «Analitychno-porivnialne pravoznavstvo»*. No. 6. 206–210. URL : <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/294415/287200> [in Ukrainian].
9. Kunytskyi, Ye. V. (2020). *Evoliutsiia pravovoho rehuliuвання institutu prymyrennia storin u tsyvilnomu protsesi Ukrainy* [Evolution of legal regulation of the institution of reconciliation of parties in the civil process of Ukraine]. *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu. Yurydychni nauky*. No. 2. 54–59. DOI : <https://doi.org/10.26661/2616-9444-2020-2-07> [in Ukrainian].
10. Hulyk, A. H. (2019). *Prymyrni protsedury yak odna z mozhlyvykh form optymizatsii tsyvilnoho sudochynstva* [Conciliation procedures as one of the possible forms of optimization of civil proceedings]. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava*. No. 4. 184–188 [in Ukrainian].
11. Tsybuliak-Kustevych, A. (2015). *Rol suddi v protsedurakh prymyrennia ta mediatsii (porivnialno-pravove doslidzhennia)* [The role of a judge in conciliation and mediation procedures (comparative legal research)]. *Evropský politický a právní diskurz*. No. 22. 282–288 [in Ukrainian].
12. Holovochov, Ya. (n.d.). *Vrehuliuвання sporiv za uchastiu suddi: «Shcho?» i «Yak?»* [Dispute resolution with the participation of a judge: «What?» and «How?»]. *Yurydychna hazeta. Online*. No. 9 (715). URL : <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/vregulyuvannya-sporivza-uchastyu-suddi-shcho-i-yak.html> [in Ukrainian].

13. Prydachuk, O. A., & Bielov, D. M. (2023). Mistse ta rol sudovoi vlady v systemi orhaniv derzhavnoi vlady: realizatsiia pryntsypu narodovladdia [The place and role of the judiciary in the system of public authorities: implementation of the principle of democracy]. *Analychno-porivnialne pravoznavstvo*. No. 1. 535–541 [in Ukrainian].
14. Płowik, K. (n.d.). Zawarcie ugody w toku postępowania egzekucyjnego [Conclusion of a settlement during enforcement proceedings]. Polish online publication: pb.pl, 16 September 2022. URL : <https://www.pb.pl/konferencje/zarzadzanie-naleznosciami/zawarcie-ugody-w-toku-postepowania-egzekucyjnego-11311611> [in Polish].
15. Smachylo, I. (n.d.). Dosudove vrehuliuvannia konfliktu: chomu svit zmih, a my vse shche ni [Pre-trial conflict resolution: why the world could, but we still can't]. Ukraine online publication, 31 May 2019. URL : <https://nv.ua/ukr/biz/experts/dosudove-vregulyuvannya-konfliktu-yak-virishiti-spir-civilizovano-50024608.html> [in Ukrainian].
16. Pel, M. (2009). An invitation to mediation: A practical guide on how to effectively offer conflict resolution through mediation / Interregional Center for Administrative and Political Consulting. 400 p.
17. Kunytskyi, Ye. V. (2021). Instytut prymyrennia storin u tsyvilnomu protsesi Ukrainy [Institution of reconciliation of parties in the civil process of Ukraine] : Doctoral dissertation. Kyiv. 177 p. [in Ukrainian].
18. Tykhanskyi, O. B. (2020). Vrehuliuvannia tsyvilnoho sporu za uchastiu suddi v tsyvilnomu sudochynstvi Ukrainy [Civil dispute resolution with the participation of a judge in civil proceedings of Ukraine] : Doctoral dissertation. Kyiv. 252 p. [in Ukrainian].
19. Horetskyi, O. V. (2019). Protsedury prymyrennia v tsyvilnomu sudochynstvi [Conciliation procedures in civil proceedings] : Candidate dissertation. Kyiv. 212 p. [in Ukrainian].

R. A. Honcharuk. THE INSTITUTE OF PARTY RECONCILIATION IN ENSURING ACCESS TO JUSTICE IN UKRAINE

The article is devoted to the study of the role of the institution of reconciliation of parties in ensuring access to justice in Ukraine. The current state of development of alternative dispute resolution methods, particularly mediation and reconciliation of parties, as important elements of the system for ensuring the right to a fair trial, is analyzed. The theoretical and practical aspects of the functioning of the reconciliation institution in various types of judicial proceedings in Ukraine are examined. Special attention is paid to the application of reconciliation procedures in civil proceedings, including the analysis of the norms of the Civil Procedural Code of Ukraine regarding dispute settlement with the participation of a judge and the conclusion of settlement agreements. The role of the court as a mediator in the process of reaching a compromise between the parties in civil cases is considered, as well as the procedural features of approving settlement agreements. The necessity of further development and improvement of alternative dispute resolution mechanisms to increase the efficiency of the judicial system and ensure real access of citizens to justice is substantiated.

Keywords: *institute of reconciliation, access to justice, alternative dispute resolution, mediation, legal proceedings, legal system of Ukraine, legal regulation, legislation, sustainable development.*